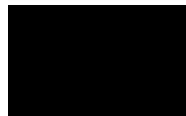

2012

**Centri civilnih inicijativa(CCI)
BiH**

www.ccibh.org

IZVJEŠTAJ

[O STANJU UČEŠĆA GRAĐANA U PROCESIMA ODLUČIVANJA U BIH]

[Ni 2012. godina u oblasti učešća građana u procesima odlučivanja u BiH nije donijela ništa novo. I dalje pravni okvir predstavlja samo nelimitirajući faktor za učešće građana ali ga ni ne podstiče – pogotovo ne imperativnim mjerama. U takvim uslovima, prisustvo građana u odlučivanju je svedeno na dobru volju i motivisanost pojedinaca iz vlasti, što nije ni 2012. godine donijelo značajniji pomak naprijed.

Građani u BiH i dalje nisu partneri svojim izbaranim predstavnicima u kreiranju javnih politika, a realni građanski problemi i dalje nisu top teme djelovanja izabranih zvaničnika].

Centri civilnih inicijativa (CCI) je bh. nevladina i neprofitna organizacija sa misijom da omogući građanima BiH ispunjavanje njihovih interesa i poveća njihov uticaj u procesima odlučivanja.

Od svog uspostavljanja 1998. godine, CCI doprinosi jačanju svijesti pojedinaca i grupa građana kako bi efikasnije sarađivali sa svojim izabranim predstavnicima.

Takođe, CCI radi na jačanju odgovornosti vlasti prema građanima i vodi kampanje s ciljem izmjene zakona i politika kako bi bolje zadovoljavali potrebe građana i bile u skladu sa demokratskim principima i standardima Evropske unije.

Konačno, CCI podržava rad drugih organizacija civilnog društva dodjelom grant podrške, prenosom znanja te zajedničkim koalicionim radom.

Istraživanje 'Stanja učešća građana u odlučivanju u BiH' za 2012. godinu'

provedeno je uz podršku

'Izvještaj o stanju učešća građana u odlučivanju u BiH za 2012 godinu'

Izdavač: Centri Civilnih Inicijativa (CCI) BiH

Za izdavača: Zlatan Ohranović, izvršni direktor CCI

Izdanje priredio: Igor Stojanović, direktor za razvoj i finansiranje CCI

Projektni tim: Saša Vujičić – koordinacija provođenja istraživanja

Posebno se zahvaljujemo osoblju CCI koje je, kao i ranijih godina, volonterski anketiralo stotine BH građana i doprinijelo realizaciji ovog istraživanja za 2012. godinu.

Stručna podrška u istraživanju:

- Partner Marketing Consulting Agency, Banja Luka

Dizajn i priprema: 'Markos', design & print studio, Banja Luka

Banja Luka, mart 2013.

© 2012 Centri Civilnih Inicijativa (CCI)
www.ccibh.org

Stavovi i ocjene iznesene u okviru ovog izvještaja su vlasništvo CCI-ja i ne moraju neophodno predstavljati i stavove donatora.

Uvod

Centri civilnih inicijativa (CCI) od 2005. godine na godišnjem nivou istražuju stanje učešća građana u procesima odlučivanja u BiH. Procjenjujući percepciju i iskustva građana i javnih službenika prema kriterijumima u vezi sa pravnim okvirom i praksom vlasti u uključivanju građana, CCI daje ocjenu godišnjeg napretka uticaja građana na odlučivanje.

Pristup korišten tokom istraživanja za 2012. godinu imao je, kao i u ranijim istraživanjima, dva ključna pravca:

- analiza pravnog okvira u vezi učešća građana i
- istraživanje iskustava građana o njihovom učešću u lokalnom odlučivanju.

Unutar procjene *pravnog okvira* obuhvaćeni su relevantni pravni akti¹, koji u obavezujućem smislu definisu mogućnost građana da učestvuju u procesima odlučivanja.

Istraživajući iskustva građana o učešću u lokalnom odlučivanju, CCI je u 14 selektiranih opština², na uzorku od 993 punoljetna građanina i 100 zaposlenih u lokalnim samoupravama, istraživao njihovu percepciju i iskustva u učešću građana u donošenju odluka.

I u budućnosti CCI ima namjeru obavljati opisano istraživanje svake godine kako bi se kontinuirano pratilo stanje učešća građana te, bazirano na tome, procjenjivale pozitivne ili negativne tendencije. Kako je jedan od standarda EU, a kojima BiH teži, povezan upravo sa otvorenosću vlasti za saradnju sa građanima³, rezultati istraživanja služiće i kao osnova kako za kreiranje preporuka za poboljšanje aktuelnih politika tako i za procjenjivanje napretka bh. društva u približavanju EU standardima u ovoj oblasti.

CCI ohrabruje izabrane predstavnike građana – vlasti gradova i opština (grado/načelnike, odbornike itd), kao i predstavnike nadležnih entitetskih i državnih vlasti, da analiziraju nalaze ovog i ranijih istraživanja, te preduzmu aktivnosti kako bi se pravno i praktički poboljšalo prisustvo i uticaj građana u procesima odlučivanja – kao važan prerogativ očekivanog partnerstva javnosti i vlasti unutar procesa EU integracija. CCI im svakako stoji na raspolaganju kao pomoć na tom poslu.

---

¹ Istraživanjem su obuhvaćeni ključni pravni akti uključujući: Ustav BiH i Ustave entiteta i kantona u FBiH; poslovnike Parlamentarne skupštine BiH kao i skupština RS, FBiH, kantona u FBiH i selektovanih opština iz oba entiteta; Zakone o lokalnoj samoupravi RS i FBiH; Statute 14 opština obuhvaćenih istraživanjem.

² Opštine koje su obuhvaćene istraživanjem: Banja Luka, Bijeljina, Gradiška, Teslić, Trebinje, Zenica, Čapljina, Mostar, Prozor, Dobojski, Sarajevo, Tuzla, Srebrenica, Bihać

³ COM white paper on European Governance from 2001

Glavni nalazi za 2012

Analiza podataka prikupljenih istraživanjem CCI tokom januara 2013. pokazala je da ni tokom 2012. godine, u oblasti učešća građana u procesima odlučivanja u BiH, nema dugo očekivanog napretka. Iako sa ograničenim napretkom tokom 2012, pravni okvir i dalje predstavlja samo nelimitirajući faktor za učešće građana, ali ga ni ne podstiče – pogotovo ne imperativnim mjerama. U takvim uslovima, prisustvo građana u odlučivanju je svedeno na dobru volju i motivisanost pojedinaca iz vlasti, što nije ni 2012. godine donijelo značajniji pomak naprijed. Građani i dalje nisu partneri svojim izbaranim predstavnicima u kreiranju javnih politika, a njihovi realni problemi i dalje nisu top teme djelovanja izabranih predstavnika.

Opisano stanje je i dalje značajan limitirajući faktor kako za hitno potrebno poboljašnje uslova života građana tako i za toliko pominjane EU integracije, kojima je u osnovi partnerstvo i konsenzus vlasti i građana.

Građani u oba bh. entiteta već godinama izlaze na izbole u visokom procentu (često iznenadjujuće i za eksperte koji se bave pitanjem izbora u BiH), sa glavnom nadom da će njihovi uslovi života postati bolji. Ipak, to očekivanje će se i dalje nastaviti jer je čak 74,5% anketiranih građana navelo egzistenciju kao glavni razlog zbog kojeg bi se uključili u procese donošenja odluka. Njih slijedi 55,4% anketiranih koji navode infrastrukturna pitanja kao glavni razlog za svoju saradnju sa vlastima. Predstavljeno govori da izostaje napredak u poboljšanju uslova života građana, sa negativnim uticajem po stepen zadovoljstva radom vlasti.

Posljedično, kod građana raste spremnost i interes da se i sami uključe – procenat takvih je tokom 2012. narastao na 67% anketiranih. U skladu sa tim, građani se pojačano informišu o načinima kako bi se mogli uključiti – tokom 2012.godine porastao je procenat informisanosti građana o svim zakonski garantovanim glavnim mehanizmima - mjesna zajednica je i dalje najprepoznatljivija sa čak 74,6%, a slijedi je javna rasprava sa 70,4%.

Ali vlasti ne odgovaraju adekvatno na opisana očekivanja i spremnost građana na učešće u odlučivanju. Samo 40% anketiranih je tokom 2012. vidjelo poziv vlasti građanima za učešće u donošenju neke odluke (kreiranje budžeta itd), a manje od 33% građana je koristilo mjesnu zajednicu i/ili javnu raspravu kao mehanizam za svoje učešće. Čak 62% građana nema informaciju da je uključenost građana kroz neki od mehanizama dala pozitivan rezultat po realne probleme.

Istovremeno, službenici u lokalnim administracijama samo deklarativno podržavaju učešće građana u odlučivanju i postojeću isključenost građana samo produbljuju. Iako 81% službenika smatra važnim učešće građana (što je pozitivno) i dalje njih gotovo četvrtina (24%) smatra da učešće građana usporava proces odlučivanja i da ga treba smanjiti. Takodje, 44% anketiranih službenika smatra da učešće građana treba ići preko odbornika (indirektno učešće građana), a 19% anketiranih službenika smatra da je MZ najvažniji mehanizma učešća građana (naspram 74,6% građana koji misle tako). Konačno, 85% anketiranih službenika ima povjerenje u rad vlasti - što je gotovo 4 puta (400%) više od onog što misle građani. Jasno je da šlužbenici u vlastima ne razumiju u potreboj mjeri smisao učešća građana i da svojim ponašanjem i stavovima ne kreiraju podsticajni ambijent za građansku participaciju.

Sve opisano dalje nagriza i onako nisko zadovoljstvo građana radom njihovih izabralih predstavnika. Tokom 2012. godine nivo zadovoljstva je po prvi put pao ispod 40%, što je najniži nivo od kada CCI provodi godišnja istraživanja (od 2005. godine).

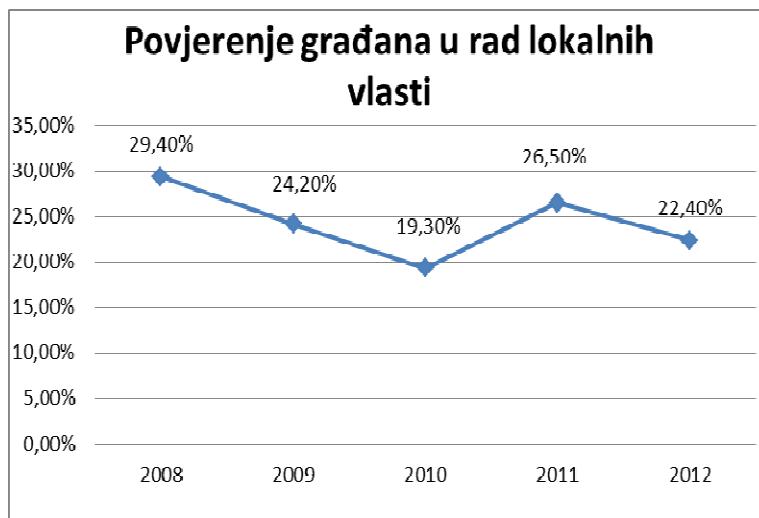
Takođe, i povjerenje građana u rad vlasti ponovo je palo tokom 2012. godine na 22,4%. Porast koji je zabilježen 2011. očito je nošen inercijom opštih izbora iz 2010. godine - energijom at-hok predizbornih investicija i obećanja/inicijativa novoizabralih vlasti, koje izgleda nisu dale očekivane rezultate godinu dana kasnije.

Posljedično, tokom 2012. godine zabilježen je i blagi porast indirektnog učešća građana (preko NVO/sindikata kao i učešćem u aktivnostima za rješavanje konkretnih problema u zajednicama), putem kojih građani pokušavaju kompenzovati manjak institucionalnog učešća i uticati na smanjenje svojih realnih problema. Istovremeno, zabilježena je stagnacija individualnog vidljivog angažmana građana (svjedočenje/prijava problema preko medija, direktna komunikacija sa odbornicima itd.).

Ukupno gledano, 2012. je još jedna propuštena prilika da se učešće građana u BiH unaprijedi i počne koristiti kao stabilan osnov za društveni napredak. Vlasti i dalje odlučivanje drže u svojim rukama, primjenjujući uglavnom arhaične pristupe u saradnji sa građanima, koji uglavnom posmatraju šta se dešava uz negodovanje zbog primarno konsultativne uloge koju imaju (koja takođe nije svima dostupna). Postojeće preporuke za poboljšanje politika, sa kapacitetom da reformišu saradnju građana i njihovih izabralih predstavnika, i dalje nemaju potrebnu pažnju i podršku zakonodavaca u BH, koji se primarno vode interesima političkih lidera, dok je jačanje uloge građana za njih očigledno od drugorazrednog značaja.

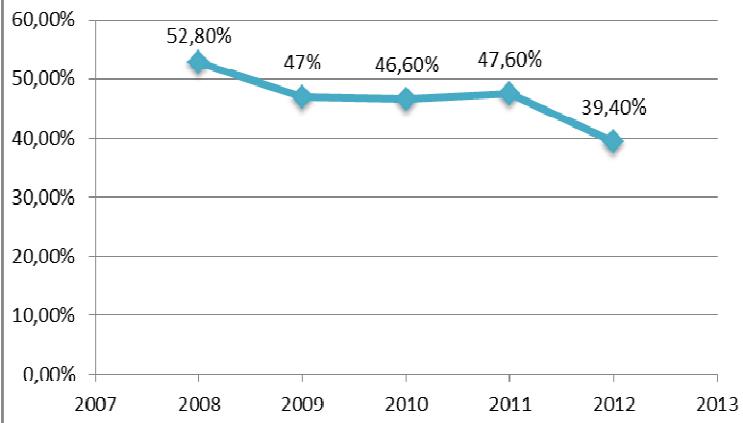
Glavni stavovi građana - 2012.

- **Povjerenje građana u rad lokalnih vlasti** u 2012. je ponovo u padu i nažalost je dostiglo drugu najnižu vrijednost do danas - samo 22,4% ispitanih je izjavilo da ima potpuno povjerenje ili da uglavnom vjeruje lokalnim vlastima. U odnosu na 2011. godinu procenat je opao za 4%. Kako su 2012. bili lokalni izbori, koji obično nose sa sobom manjak efikasnosti rada lokalnih administracija (koje su gotovo u potpunosti stavljeni u funkciju izbora), kao i međustranačko prepucavanje i iznošenje 'prljavog veša', procjenjujemo da je to sve dobrim dijelom, zajedno sa manjkom poboljšanja uslova života građana, uticalo na ovakav stav ispitanika.

- **Interes građana za rad vlasti** je značajno porastao tokom 2012 – i to za cijelih 8% u odnosu na 2011. Ukupno 67% ispitanih jako i/ili donekle zanima rad i funkcionisanje opštine u kojoj žive, a povećanje uglavnom došlo od 23,5% neodlučnih - koji su tokom 2011. rekli da ih rad opštine niti zanima niti ne zanima. Jasno je jačanje rezumijevanja građana o odgovornosti vlasti za uslove života, što ima direktnе posljedice po interes građana za rad tih istih vlasti – kako bi pokušali doprinijeti napretku. Isto se vidi i iz visokog stepena oprijedjenjenosti građana prema kontroli rada vlasti (tokom 2012. je 81,4% izjavilo da je potrebno da građani aktivno nadgledaju rad vlasti, a 73,4% da građani trebaju učeštvovati u donošenju odluka).
- **Zadovoljstvo građana radom lokalnih vlasti u 2012.** je na najnižem nivou od kada se rade istraživanja (od 2005. godine do danas) – samo 39,4% građana je iskazalo zadovoljstvo radom lokalnih vlasti što je značajan pad u odnosu na 2011. kada je zabilježeno 47,6%. Po prvi put je zadovoljstvo građana palo ispod 40%, što je još jedan indikator manjka sposobnosti lokalnih vlasti da omoguće bolje uslove života građanima. Očigledno lokalne vlasti (ali i one viših nivoa) ne uspijevaju baviti se realnim problemima građana te se oni, građani, kontinuirano suočavaju sa sve gorim uslovima života iako političke partije/kandidati upravo stalno obećavaju bolje. Građani, pritisnuti brojnim problemima, očigledno više nisu zadovoljni samo obećanjima.

Zadovoljstvo građana radom lokalnih vlasti

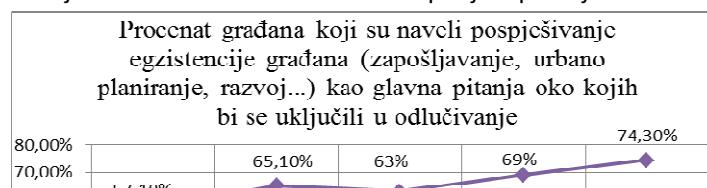

- Informisanost i razumijevanje građana o načinima učešća u odlučivanju** je u porastu tokom 2012 – za oko +5% za skoro sve zakonom garantovane mehanizme učešća građana. Mjesna zajednica je tako i u 2012. prepoznata kao glavni mehanizam učešća građana sa 74,6% (kao i godinama unazad); prate je javna rasprava sa 70,4%, građanska inicijativa sa 64,9 %, zbor građana sa 55,5% te referendum sa 48%.

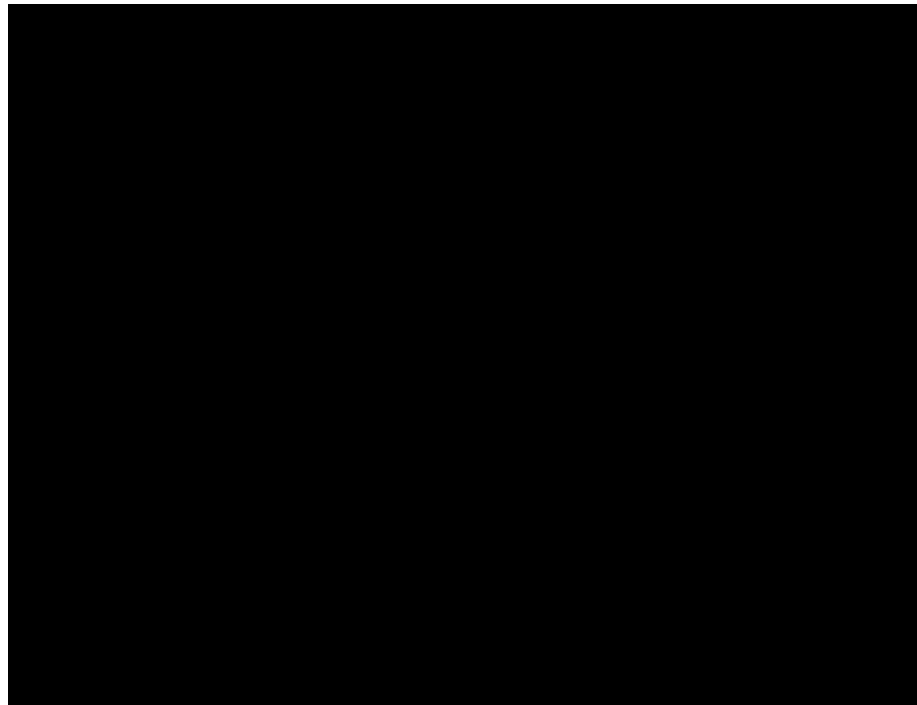
Kada se ovi podaci ukrste sa iskazanim iskustvima građana u korištenju pomenutih mehanizama tokom 2012, MZ je koristilo jedva 33% građana, a javnu raspravu 32% anketiranih – a to su još najbolji rezultati. Jasno je da građanima manjka konkretne prakse učešća u odlučivanju, što vlasti očigledno koriste da donose odluke više u skladu sa svojim nego interesima građana.

- Broj građana koji je **dobio ili video poziv na učešće od strane lokalnih vlasti**, takođe je opao tokom 2012. i to na 41,4% (- 6% u odnosu na 2011), a blago je porastao procenat građana koji bi se odazvao tom pozivu (31,2%), iako je i dalje jako nizak. Ohrabruje opadanje procenta građana koji se ne bi odazvali na poziv za učešće - na samo 7,1%.

Glavni razlozi za uključivanje građana su egzistencijalni uslovi života, i to za njih 74,3% (zaposlenost, razvoj – koji su gotovo u stalnom porastu od 2008. do danas), a zatim slijede infrastruktura (55,4%) i obrazovanje (46,4%). Ovo je jasan pokazatelj uslova života građana. Iako navedeno nisu ili nisu u potpunosti neposredne nadležnosti lokalnih vlasti, građani očekuju više inicijative od lokalnih vlasti u nabrojanim oblastima i to bi politički prvaci svakako trebali imati na umu – traži se moderna, preduzetnička vlast koja se neće samo fokusirati na raspodjelu postojećih resursa.

- Građani su tokom 2012. pokušavali svoju namjeru da utiču na odlučivanje artikulisati i na druge načine s obzirom na manjak prilika kroz institucionalne mehanizme. Posljedično, povećao se procenat građana koji su se tokom 2012. uključili u rad lokalnih NVO (28,5%), a skoro 51% je učestvovalo u nekoj kampanji za rješavanje problema u njihovoj zajednici. Ako tome dodamo i podatak da je skoro 2/3 ispitanih (64,8%) potpisalo neku peticiju tokom 2012, onda je jasna gore izrečena namjera građana da se aktivnije uključe u odlučivanje na lokalnom nivou.
- **Način informisanja građana** o dešavanjima u društvu – 2012. je potvrdila dosadašnje trendove rasta uticaja TV i internet medija te stagniranja i/ili pada radio kuća i štampanih medija. Tokom 2012. najviše udjela u informisanju građana, od medija, ima TV sa 90,1% i internet sa 61,6%. Dnevne novine su takođe blago porasle (61,4%) dok su sedmične novine i radio zadržali svoje niske pozicije iz 2011. godine (novine 32,4%, a radio emisije (46,5%). Važno je napomenuti i dalje postojanje tzv. društvenog informisanja (razgovorom sa prijateljima/komšijama/rođacima) koje je čak 82,5% anketiranih navelo kao izvor informisanja, što ga i dalje pozicionira na drugo mjesto – odmah ispod TV.

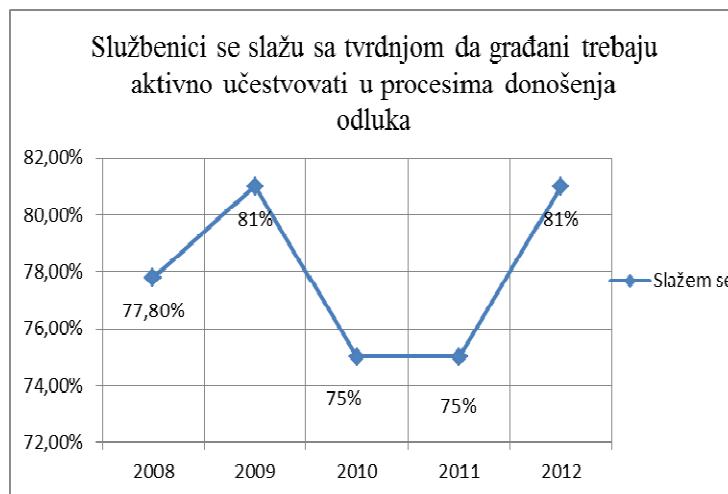

Glavni stavovi službenika - 2012.

Tokom 2012. stav službenika o učešću građana u odlučivanju je stagnirao oko nezadovoljavajućih nalaza iz 2011. Identifikovan je pozitivan korak u stavovima službenika o važnosti učešća građana kao i oko glavnih razloga zašto se građani više ne angažuju oko svog učešća u odlučivanju. Ostale varijable su bez značajnijih pozitivnih pomaka tokom proteklih 12 mjeseci. Konkretnije, glavni nalazi istraživanja stavova službenika tokom 2012. uključuju i:

- broj javnih službenika koji smatraju potrebnim učešće građana u procesima odlučivanja je povećan u odnosu na 2011. za 6% (na 81%); Ipak, isti broj javnih službenika, kao i 2011. godine (ukupno 24%) su stava da učešće građana usporava odlučivanje i treba ga smanjiti, dok je blago (za 4%) opao broj službenika sa stavom da je učešće građana nepotrebno - ukupno 16%.

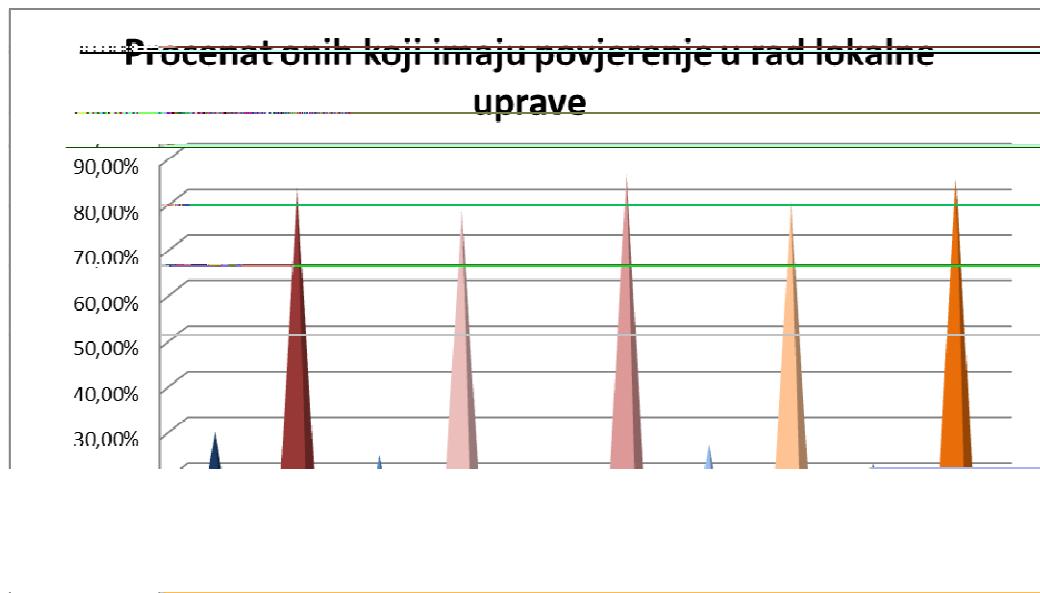
Nažalost, postoji vjerovatnoća da službenici daju generalne izjave u vezi sa potrebom učešća građana (tj. 'politički korektne izjave'), ali oko praktičnih aspekata njihov stav je i dalje dominantno negativan prema učešću građana (dodatno vidi stav oko najvažnijeg mehanizma učešća građana - odbornici)..

- Službenici su i u 2012. smatrali da je učešće građana putem odbornika najefikasniji način (njih 44% je tog mišljenja povećanje od 100% u odnosu na 2011), a potom MZ (19%) i javna rasprava (14%). Očigledno službenici preferiraju indirektno (preko izabranih predstavnika), a ne neposredno učešće građana, što je još jedan argument za ocjenu o manjku razumijevanja službenika o potrebi i važnosti učešća.
- Dostupnost informacija o učešću za građane smatra jakom i zadovoljavajućom 84% službenika (isto kao i 2011); Istovremeno, službenici smatraju da su glavni razlozi za neučestvovanje građana u odlučivanju manjak uvjerenja da će prijedlozi biti uvaženi (52%; + 10% u odnosu na 2011.) i manjak interesa (46%; - 3% u odnosu na 2011.); ovo je do sada najrealnija ocjena službenika o razlozima odsustva građana iz procesa odlučivanja.
- Službenici se najviše informišu o aktualnostima lokalnih vlasti putem medija (65% - 12%), radnih kolega 60% (+ 10%), službenih obavijesti 58% i službene web stranice lokalnih vlasti 53% (+ 10% u

odnosu na 2011); kako građani gotovo nisu ni pomenuli web stranice opština kao izvore informisanja, stiče se utisak da stranice i dalje postoje samo za internu upotrebu;

- Konačno, 85% službenika ima povjerenje (potpuno i uglavnom) u rad lokalnih vlasti (povećanje za 5% i u porastu u odnosu na 2011), dok samo 22,4% (manje za 4% i u padu u odnosu na 2011) građana ima povjerenje u lokalne vlasti. Ovo je možda najsnažniji indikator udaljenosti službenika i građana.

Analiza napretka pravnog okvira - 2012.

Kao i prethodnih godina, pravni okvir učešća građana u procesima odlučivanja u BiH se i tokom 2012. godine nije značajno mijenjao te i dalje ne predstavlja prepreku konkretnjem uključivanju građana. Postojeći pravni propisi i akti, daju dovoljno prostora da zainteresovani i građanima orijentisani nosioci vlasti mogu uključiti građane u odlučivanje te djelovati na osnovama partnerstva građana i lokalnih vlasti.

Sumarno posmatrano, tokom 2012. bilo je određenih koraka naprijed u poboljšanju pravnog okvira na nivou opština u Republici Srpskoj. Konkretne intervencije su vršene u Statutima opština i gradova, a koje su inicirane potrebom usklađivanja istih sa izmjenama statusa dijela opština u RS (koje su postale gradovi), kao i sa usklađivanjem sa izmjenama Izbornog zakona RS. Ipak, samo dio promjena (u Banja Luci i Doboju, te jednim dijelom u Gradišci) pozitivno je uticao na jačanje učešća građana (preciznije definisanje primjene mehanizama učešća građana, smanjenje procenta građana potrebnih za podnošenje inicijative itd) dok su se ostale promjene uglavnom odnosile na promjenu broja odbornika te usklađivanjem sa promjenom statusa opštine u grad.

Takođe, i dalje je prisutan problem sa usklađivanjem tj. donošenjem kantonalnih Zakona o lokalnoj samoupravi, gdje nekoliko kantona ovu obavezu još uvjek nije izvršilo iako je rok za usklađivanje zakonskog okvira sa Zakonom o principima lokalne samouprave FBiH davno istekao.

Konačno, ranije preporuke u vezi sa dalnjim poboljšanjem pravnog okvira u svrhu jačanja učešća građana tokom 2012. godine nisu realizovane od strane vlasti u obe bh. entiteta. Iako su najavljinjane, posebno u RS kroz ranije usvojenu Strategiju razvoja lokalne samouprave RS, provođenje pomenute strategije za sada nije dalo željene rezultate. U Federaciji BiH ranije preporuke i dalje nisu rezultirale očekivanim poboljšanjem pravnog okvira .

Konkretnije, tokom 2012. pored opisanih promjena na nivou opština, pravni okvir u BiH na ostalim nivoima vlasti gotovo da nije mjenjan ili te promjene gotovo nemaju nikakve veze za učešćem građana u procesima odlučivanja.

Na nivou kantona, od posmatranih Ustava, Poslovnika o radu kantonalnih skupština i Zakona o lokalnoj samoupravi, zabilježena je jedino promjena Poslovnika u dva kantona – Kantonu Sarajevo i Zeničko-dobojskom, ali bez suštinskog uticaja na proces i efekte učešća građana.

Na nivou entiteta nije bilo značajnijih promjena u pravnom okviru.

Konačno, na državnom nivou takođe nije bilo promjena Ustava, a Poslovnik o radu oba doma PSBiH je mijenjan tokom 2012, ali se promjene ne dotiču aspekta učešća građana.

Preporuke za poboljšanje

Nalazi ovog izvještaja o stanju učešća građana u procesima odlučivanja za 2012. potvrđuju ranije analize uzroka, kao i potrebu preduzimanje adekvatne reakcije bh. vlasti (u skladu sa nadležnostima), kako u pravnom tako i praktičnom segmentu. Pravni okvir je potrebno reformisati u smjeru modernizacije postojećih mehanizama učešća građana kao i smanjenja prostora za lično tumačenje potrebe učešća građana od strane nosioca vlasti. Istovremeno, praksi u oblasti realne otvorenosti javnih institucija prema građanima treba unaprijediti – kako bi se snažnije podržalo uspostavljanje podsticajnog okruženja za građansku participaciju.

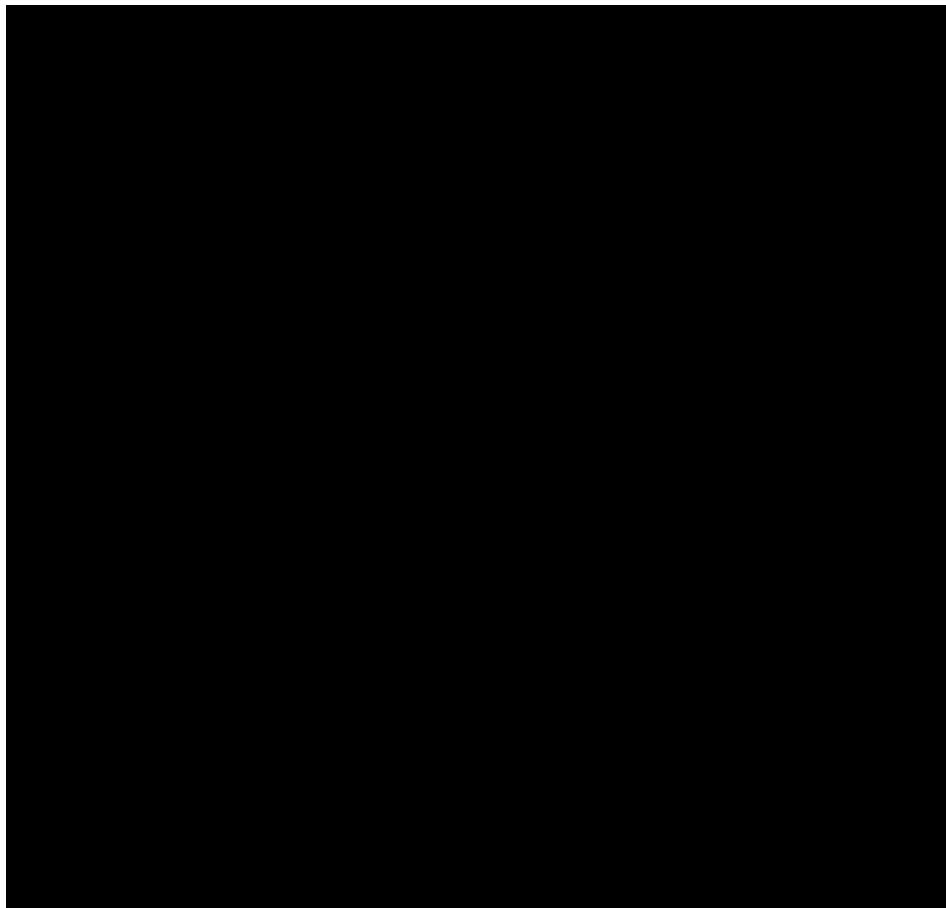
Konkretnije, potrebno je:

- Reformisati i zakonski urediti (Zakonom o lokalnoj aamoupravi) trenutnu ulogu mjesnih zajednica (MZ), dodijeljivanjem dodatnih mehanizama za efikasniji rad MZ (mogućnost projektnog komuniciranja sa opštinama/gradovima, raspolažanje određenim budžetom u samoj MZ)⁴ kao i uspostavljanjem naprednijih procesa kako bi se ojačalo liderstvo u MZ (izbori i odgovornost lidera u MZ, nadoknada za rad, obavezna edukacija izabralih lidera u MZ itd),
- Donijeti i provesti sveukupnu višegodišnju strategiju edukovanja građana (ali i javnih službenika) o pitanjima učešća građana u procesima odlučivanja sa jasnim ulogama svih nivoa vlasti u provođenju te strategije, a koja će uključiti neformalnu edukaciju (kampanja, brošure, seminari) kao i kvalitetniji obrazovni portfolio u srednjim školama i fakultetima u smislu da učenici dobiju više informacija o ulozi građana (dakle svojoj) u donošenju odluka i upravljanju društvom,
- Ojačati transparentnost odlučivanja (posebno u procesu planiranja budžeta opština) većom dostupnošću informacija za građane te poboljšati zakon o slobodi pristupa informacijama (u Zakonu predvidjeti odgovornost i sankcije za neprovođenje Zakona) i institucionalno unaprijediti javnost rada skupština – posebno propisati oblasti u kojim je obavezno provoditi javne rasprave te postupanje sa nalazima javnih rasprava (povratno informisanje predlagača itd),
- Uskladiti postojeći zakonski okvir u oblasti učešća građana (trenutni Zakoni o LS su 'stariji' od Ustava(ā) u BiH – zakoni razrađuju oblast neposrednog učešća građana u odlučivanju, a da Ustav(i) ne prepoznaju kategoriju neposrednog učešća građana i jasno favorizuju posredno učešće građana – preko izabralih predstavnika.

⁴ Dodatni mehanizmi uz postojeće prisustvo MZ u procesu planiranja lokalnih budžeta, iako i sam proces učešća MZ u kreiranju opštinskih budžeta treba reviziju i poboljšanje, s obzirom da je taj proces kao i praksa uglavnom naslijedena iz prethodnog sistema i odvija se ad-hok, a ne sistemski i prema definisanom procesu.

Korištena metodologija istraživanja

U cilju utvrđivanja stanja učešća građana u procesu donošenja odluka u BiH sprovedeno je i osmo po redu godišnje istraživanje. Provedeno je u januaru 2013. godine u četrnaest opština u Bosni i Hercegovini (istraživanjem su obuhvaćene iste opštine kao i prethodnih godina) i to: Banja Luka, Bijeljina, Gradiška, Teslić, Trebinje, Zenica, Čapljina, Mostar, Prozor, Doboј, Sarajevo, Tuzla, Srebrenica i Bihać.

Kao i u prethodnim slučajevima, istraživanje je sprovedeno u sljedećim oblastima:

- Postojanje pravnih rješenja za neposredno učešće građana u procesima donošenja odluka na svim nivoima vlasti,
- Najčešće korišteni oblici učešća građana i stepen zadovoljstva građana,
- Stepen informisanosti građana o mogućnostima učešća,
- Motivacija građana da učestvuju u procesima donošenja odluka,
- Percepcija građana i javnih službenika o važnosti učešća,
- Postojanje dodatnih pravnih ili praktičnih rješenja s ciljem jačanja stepena učešća građana u donošenju odluka.

Pravni okvir, u vezi sa učešćem građana, koji je analiziran tokom istraživanja uključivao je:

Državni nivo:

- Ustav Bosne i Hercegovine,
- Poslovnik o radu Parlamentarne skupštine BiH,

Entitetski nivo:

■

Nalazi istraživanja – pravni okvir

Uvodna objašnjenja

Pored praktičnog prisustva građana (mjereno kroz individualnu percepciju anketiranih pojedinaca) u procesima odlučivanja, predmet ovog istraživanja bio je i pravni okvir. Analizirani su ključni pravni akti koji na bilo koji način uređuju ili tretiraju pitanje učešća građana u javnim poslovima, a fokus procjene bio je na postojanju (ili odsustvu) promjena u pravnim aktima tokom 2012., kao i analizi očekivanih uticaja tih promjena (ukoliko postoje).

Konkretnije, CCI je analizirao sljedeće pravne akte:

- Ustav Bosne i Hercegovine,
- Ustav Federacije BiH,
- Ustav Republike Srpske,
- Ustavi kantona u FBiH,
- Zakoni o lokalnoj samoupravi kantona u FBiH,
- Poslovnici o radu zakonodavnih organa državnog i entitetskog nivoa vlasti,
- Zakoni o lokalnoj samoupravi entiteta,
- Zakoni o lokalnoj samupravi kantona u FBiH,
- Statuti i poslovnici opština u FBiH i RS prema uzorku.

Pregled rezultata

Državni nivo

- Ustav Bosne i Hercegovine
- Poslovnik o radu Parlamentarne skupštine BiH

Ustav BiH nije mijenjan tokom 2012. godine, a Poslovnik o radu oba doma PSBiH mijenjan je tokom 2012., ali se promjene ne dotiču aspekta učešća građana.

RS:

U NS RS tokom 2010. godine nije bilo promjena Ustava RS.

Poslovnik o radu NS RS nije se mijenjao tokom 2012. godine.

Zakon o lokalnoj samoupravi ušao je u proces izmjena tokom 2011. Analiza pomenutog nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o LS RS pokazuje da je on samo dijelom pozitivan za učešće građana - mijenja status MZ sa fakultativnog u obavezni (iako to nedovoljno eksplicitno propisuje i ostavlja mogućnost ugrožavanja tog statusa MZ) i propisuje izbore za Savjete MZ u skladu sa Izbornim Zakonom (dakle tajnim glasanjem putem izbornih lista).

Sa druge strane, predloženi nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o LS RS većim dijelom je neafirmativan za učešće građana u odlučivanju, jer propušta priliku reformisati ulogu i nadležnost MZ kako bi odgovorila na brojne zamjerke građana na manjak smisla i efikasnosti rada MZ.

Konačno, tokom 2012. nije bilo nikakvog napretka po pitanju usvajanje izmjena Zakona o LS RS.

FBiH:

Ustav Federacije BiH nije mijenjan tokom 2012. godine.

Zakon o principima lokalne samouprave Federacije BiH nije mijenjan tokom 2012. godine, kao ni poslovnici oba doma Parlamenta Federacije BiH.

Kantonalni nivo:

Kanton	Promjene Ustava kantona u 2012.godini	Promjene Poslovnika Skupštine kantona u 2012.godini	Promjene zakona o LS kantona u 2012.godini
Kanton 10	NE	NE	NE
SBK	NE	NE	NE
Kanton Sarajevo	NE	DA	NE
Tuzlanski kanton	NE	NE	NE
Bosansko-podrinjski	NE	NE	NE
HNK	NE	NE	NE
ŽZH	NE	NE	NE
ZDK	NE	DA	NE
Posavski kanton	NE	NE	NE
USK	NE	NE	NE

Promjena *Ustava* na nivou kantona nije bilo tokom 2012. godine.

Poslovnik skupština je mijenjan u Kantonu Sarajevo i Zeničko-dobojskom kantonu, ali izmjene nisu od suštinskog afirmativnog značaja po učešće građana u donošenju odluka. U Kantonu Sarajevo promjene jesu povećale perspektivu učešća nacionalnih manjina u odlučivanju, što jeste potencijalno pozitivan korak. Ipak, učešće građana i dalje ostaje, pravno gledano, na istom nivou kao i ranije. Takođe, na nivou kantona nije bilo promjena u oblasti Zakona o lokalnoj samoupravi.

Opštinski nivo;

U Federaciji BiH, od sedam jedinica lokalne samouprave, koje su bile predmet ovog istraživanja, nije bilo promjena poslovnika kao ni i statuta opština.

Od 7 opština iz Republike Srpske, obuhvaćenih istraživanjem, ni jedna nije mijenjala *Poslovnik* o radu skupštine, ali je 5 njih mijenjalo statut.

Konkretnije, Banja Luka, Teslić, Trebinje, Gradiška i Doboј su mijenjali statut.

U Banjoj Luci, izmjene statuta uglavnom se odnose na usklađivanje Statuta sa odredbama Zakona o LS RS tj. preciznije, odnose na:

- pitanja provođenja opoziva gradonačelnika i mogućnosti građana da iniciraju taj postupak,
- preciziranje postupka iniciranja referenduma na nivou Grada, pri čemu je dovoljno 10% građana, od broja upisanih birača, da podnese formalnu inicijativu za referendum,
- definisanje potrebe najmanje 5% birača da bi se podnijela formalna Građanska inicijativa za neko od pitanja iz nadležnosti Grada Banja Luke,
- brojnost i način izbora Savjeta MZ u Banja Luci.

Ukupno gledano, promjene Statuta u Banjoj Luci jesu afirmativne po učešće građana jer uklanjuju administrativne prepreke u vezi sa realizacijom prava građana, garantovanih po Zakona o LS RS. Ipak, promjenama je propuštena prilika snažnije afirmisati ulogu građana kao i efikasnost mehanizama učešća građana (posebno MZ) – jer se npr. izbor organa MZ i dalje zadrzao na arhaičnom i nefunkcionalnom zboru građana.

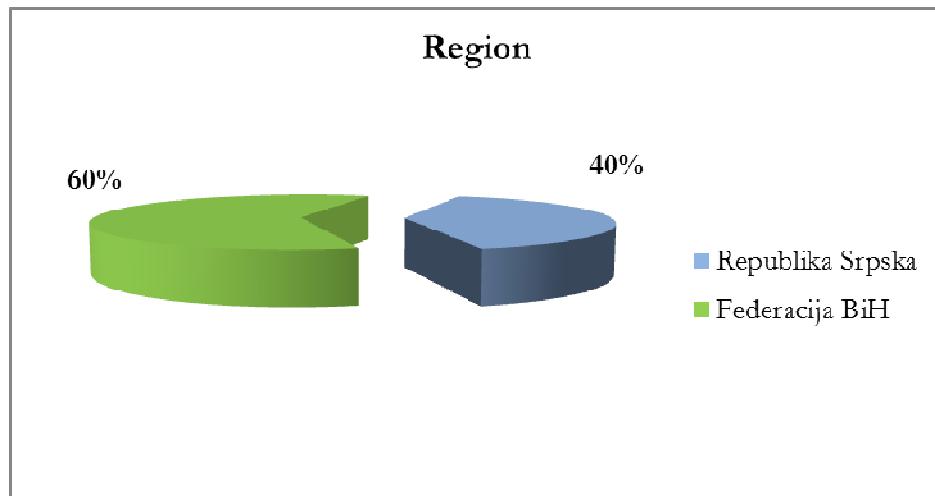
U Trebinju, Tesliću i Gradišci, izmjene Statuta se odnose na broj odbornika u opštinskim skupštinama, s tim da se u Gradišci dio promjena odnosi i na način izbora članova Savjeta MZ, koji bi se ubuduće trebao realizovati u skladu sa Izbornim zakonom RS (tajnim glasanjem). Ova zadnja promjena je definitivno afirmativna za učešće građana, s tim da je njeno provođenje pod upitnikom zbog potrebnih sredstava i opštine sada pokušavaju iznaći način da se ova mjera i provede.

U Doboju, izmijenjeni Statut, u dijelu koji se odnosi na učešće građana u odlučivanju znatno je smanjen potreban procenat građana za pokretanje inicijative za uspostavljanje MZ (sa starih 50% birača 5% birača u novom Statutu). Takođe, predviđen je novi način izbora organa u MZ - na biralištima po utvrđenoj proceduri u članovima 98 do 101 novog Statuta, a u novom Statutu su i novi članovi (105 i 106) koji propisuju postupak i obaveznost vođenja javnih rasparava po određenim pitanjima.

GRAĐANI – Osnovne frekvence

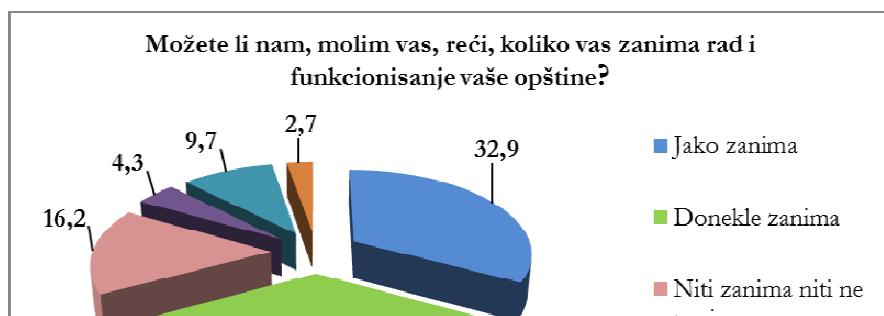
Opština	Frekvence	Procenti
Banja Luka	117	11.8%
Gradiška	35	3.5%
Teslić	35	3.5%
Trebinje	40	4.0%
Zenica	97	9.8%
Čapljina	60	6.0%
Mostar	113	11.4%
Prozor/Rama	55	5.5%
Doboj	50	5.0%
Sarajevo	145	14.6%
Tuzla	66	6.6%
Srebrenica	40	4.0%
Bihać	60	6.0%
Bijeljina	80	8.1%
Ukupno	993	100.0%

Region	Frekvence	Procenti
Republika Srpska	397	40.1%
Federacija BiH	596	59.9%
Ukupno	993	100.0%

P-1. Možete li nam, molim vas, reći, koliko vas zanima rad i funkcionisanje vaše opštine?

	Frekvence	Procenti
Jako zanima	327	32.9%
Donekle zanima	339	34.1%
Niti zanima niti ne zanima	161	16.2%
Donekle ne zanima	43	4.3%
Uopšte ne zanima	96	9.7%
Ne zna - Odbija	27	2.7%
Ukupno	993	100.0%

P-2. Koliko ste zadovoljni radom Vaše opštinske vlasti?

	Frekvence	Procenti
Vrlo zadovoljan	76	7.7%
Donekle zadovoljan	315	31.7%
Donekle nezadovoljan	204	20.5%
Vrlo nezadovoljan	319	32.1%
Ne zna-Odbija	79	8.0%
Ukupno	993	100.0%

P-3. Molimo vas da nam kažete da li se slažete ili ne sa svakom od sljedećih tvrdnji.

Tvrđnje:	Slažem se	Ne slažem se	Ne zna/ odbija
Vlasti treba pustiti da rade svoj posao, bez učešća građana	10.3%	84.7%	5.0%
Građani bi trebali biti aktivno nadgledati rad vlasti	81.4%	15.6%	3.0%
Građani bi i pored izabralih predstavnika trebali aktivno učestvovati u donošenju odluka	73.4%	23.8%	2.8%

P-4. Znate li da li građani Vaše opštine sudjeluju u procesu donošenja odluka i na koji način to rade?

Način učestvovanja	Da li građani mogu koristiti...?		
	DA	NE	Ne zna/ odbija
Referendum	48.0%	45.3%	6.6%
Putem Mjesne zajednice	74.6%	20.4%	4.9%
Zbor građana	55.5%	34.6%	9.9%
Građanska inicijativa	64.9%	26.0%	9.2%
Javna rasprava	70.4%	23.9%	5.7%

P-5. Da li ste vi lično upoznati ili poznajete nekoga ko je na neki od sljedećih načina sudjelovao u procesu donošenja odluka i na koji način?

Načini učestvovanja:	Da li ste lično učestvovali?			Da li znate nekoga ko je učestvovao?		
	Da	Ne	Ne zna/ odbija	Da	Ne	Ne zna/ odbija
Referendum	33.3%	63.1%	3.6%	57.9%	35.2%	6.9%
Putem Mjesne zajednice	44.5%	53.2%	2.3%	75.0%	20.1%	4.9%
Zbor građana	36.7%	60.8%	2.5%	65.5%	29.2%	5.3%
Građanska inicijativa	45.7%	51.9%	2.5%	68.9%	26.2%	4.8%
Javna rasprava	45.9%	51.8%	2.3%	72.1%	22.3%	5.6%

	Da li ste lično učestvovali u:		Da li znate nekoga ko je učestvovao u:	
	Referendum		Referendum	
Da	159	16.0%	276	27.8%
Ne	301	30.3%	168	16.9%
Ne zna	17	1.7%	33	3.3%
Ukupno	477	48.0%	477	48.0%

	Da li ste lično učestvovali u:		Da li znate nekoga ko je učestvovao u:	
	Putem Mjesne zajednice		Putem Mjesne zajednice	
Da	330	33.2%	556	56.0%
Ne	394	39.7%	149	15.0%
Ne zna	17	1.7%	36	3.6%
Ukupno	741	74.6%	741	74.6%

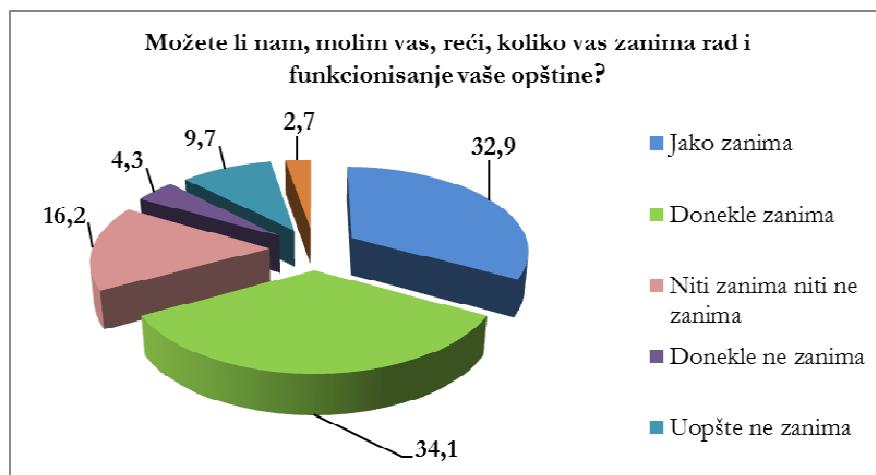
	Da li ste lično učestvovali u:		Da li znate nekoga ko je učestvovao u:	
	Zbor građana		Zbor građana	
	Da	Ne	Da	Ne
Da	202	20.3%	361	36.4%
Ne	335	33.7%	161	16.2%
Ne zna	14	1.4%	29	2.9%
Ukupno	551	55.5%	551	55.5%

	Da li ste lično učestvovali u:		Da li znate nekoga ko je učestvovao u:	
	Građanska inicijativa		Građanska inicijativa	
	Da	Ne	Da	Ne
Da	294	29.6%	444	44.7%
Ne	334	33.6%	169	17.0%
Ne zna	16	1.6%	31	3.1%
Ukupno	644	64.9%	644	64.9%

	Da li ste lično učestvovali u:		Da li znate nekog ko je učestvovao u:	
	Javna rasprava		Javna rasprava	
Da	Ne	Da	Ne	
Da	321	32.3%	504	50.8%
Ne	362	36.5%	156	15.7%
Ne zna	16	1.6%	39	3.9%
Ukupno	699	70.4%	699	70.4%

P-6. Da li vam je poznato da je bilo koja intervencija građana ove opštine putem korištenja jednog od gore navedenih načina, rezultirala nekom odlukom organa opštine u korist te incijative?

	Frekvence	Procenti
Da	375	37.8%
Ne	316	31.8%
Ne zna-Odbija	302	30.4%
Ukupno	993	100.0%

P-7. Da li ste do sada ikada pozvani lično ili ste vidjeli neki poziv upućen od strane opštine, gdje se građani pozivaju da učestvuju aktivno sa svojim prijedlozima ili komentarima u planiranju ili donošenju neke odluke?

	Frekvence	Procenti
Da	411	41.4%
Ne	455	45.8%
Ne zna-odbija	127	12.8%
Ukupno	993	100.0%

P-8. Ako ste vidjeli takav poziv, bilo u medijima, bilo da ga li no dobijete ili budete obaviješteni na neki drugi način, koliko je vjerovatno da biste se odazvali tom pozivu?

	Frekvence	Procenti
Sigurno da	310	31.2%
Možda da	293	29.5%

Možete li nam, molim vas, reći, koliko vas zanima rad i

P-8a. Možete li nam reći koji je razlog zbog čega se ne bi odazvali tom pozivu?

	Frekvence	Procenti
Ne zna	3	.3%
Nepostojanje povjerenja u vlasti	10	1.0%
Nema efekta	31	3.1%
Nezainteresovanost	11	1.1%
Nedostatak vremena	10	1.0%
Neuvažavanje riječi starijih	1	.1%
Nepotrebno uključivanje građana u te odluke	3	.3%
Zbog načina obaveštavanja	2	.2%
Ukupno	71	7.2%

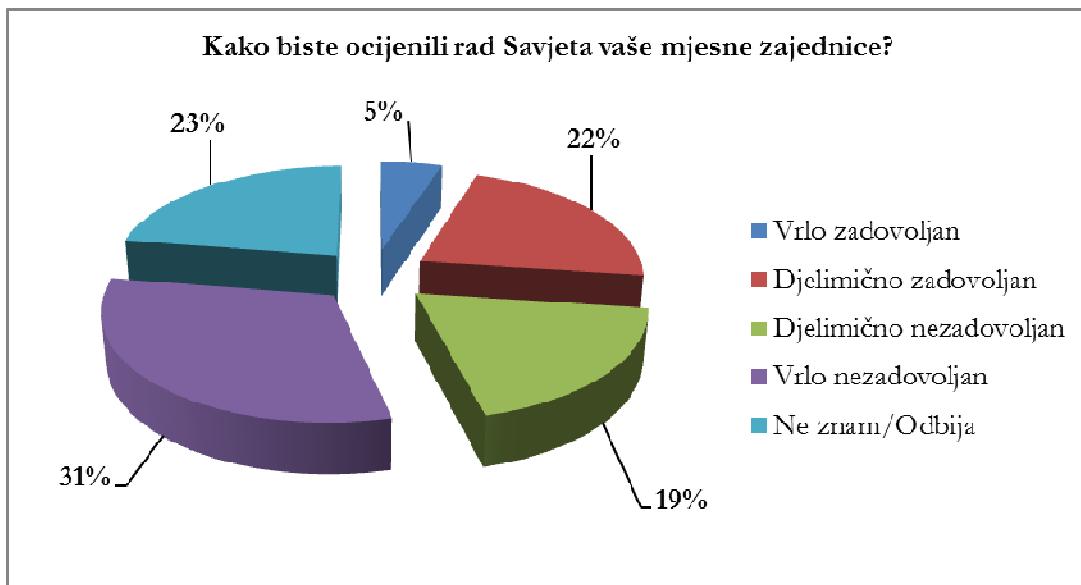
P-9. Po vašem mišljenju, koje teme ili pitanja su od posebnog interesa za građane da uzmu učešća u odlučivanju o njima?

	Frekvence	Procenti
Infrastruktura (putevi, vodovod, kanalizacija)	550	55.4%
Ekologija (zaštita životne sredine)	426	42.9%
Nacrt budžeta	385	38.8%
Pospješivanje egzistencije građana (zapošljavanje, urbano planiranje...)	738	74.3%
Obrazovanje, sport, pitanja mladih	461	46.4%
Nešto drugo	32	3.2%
Ne zna/ odbija	20	2.0%

Po vašem mišljenju, koje teme ili pitanja su od posebnog interesa

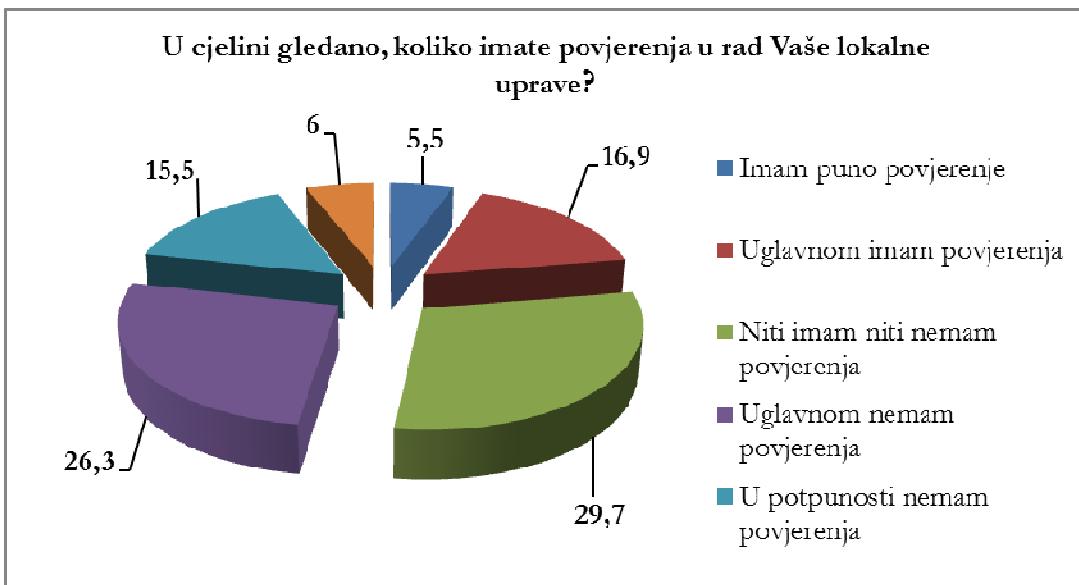
P-10. Kako biste ocijenili rad Savjeta vaše mjesne zajednice?

	Frekvence	Procenti
Vrlo zadovoljan	51	5.1%
Djelimično zadovoljan	218	22.0%
Djelimično nezadovoljan	189	19.0%
Vrlo nezadovoljan	312	31.4%
Ne znam/Odbija	223	22.5%
Ukupno	993	100.0%

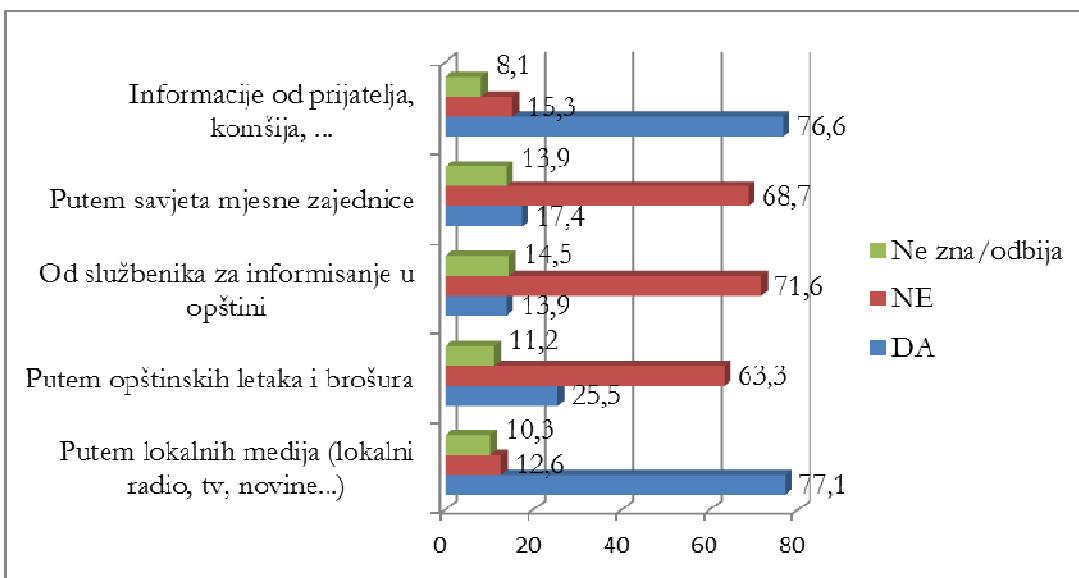
P-11. U cijelini gledano, koliko imate povjerenja u rad Vaše lokalne uprave?

	Frekvence	Procenti
Imam puno povjerenje	55	5.5%
Uglavnom imam povjerenja	168	16.9%
Niti imam niti nemam povjerenja	295	29.7%
Uglavnom nemam povjerenja	261	26.3%
U potpunosti nemam povjerenja	154	15.5%
Ne zna/Odbija	60	6.0%
Ukupno	993	100.0%

P-12. Na koji način se informišete o radu lokalne uprave?

Tvrđnja:	DA	NE	Ne zna/odbija
Putem lokalnih medija (lokalni radio, tv, novine...)	77.1%	12.6%	10.3%
Putem opštinskih letaka i brošura	25.5%	63.3%	11.2%
Od službenika za informisanje u opštini	13.9%	71.6%	14.5%
Putem savjeta mjesne zajednice	17.4%	68.7%	13.9%
Informacije od prijatelja, komšija, ...	76.6%	15.3%	8.1%

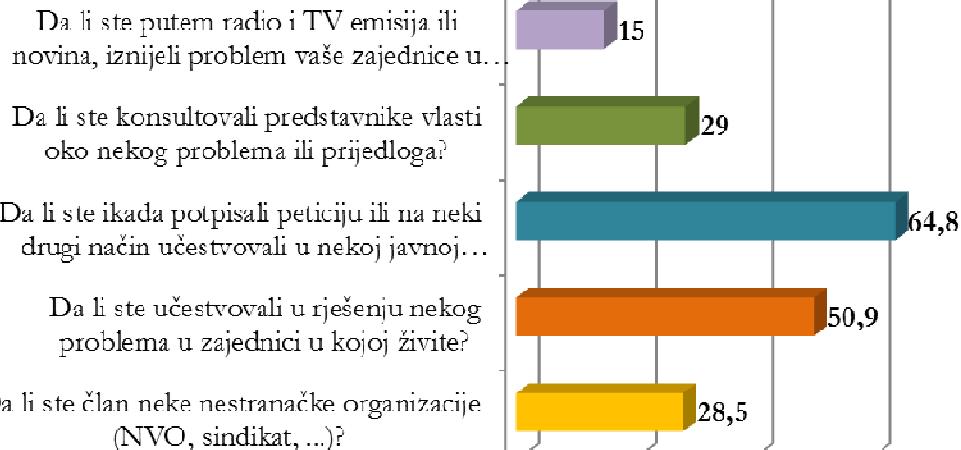

P-13. Da li redovno izlazite na izbore?

	Frekvence	Procenti
Sigurno da	484	48.7%
Najčešće da	262	26.4%
Kako kad	146	14.7%
Najčešće ne	57	5.7%
Sigurno ne	21	2.1%
Ne zna-Odbija	23	2.3%
%Ukupno	993	100.0%

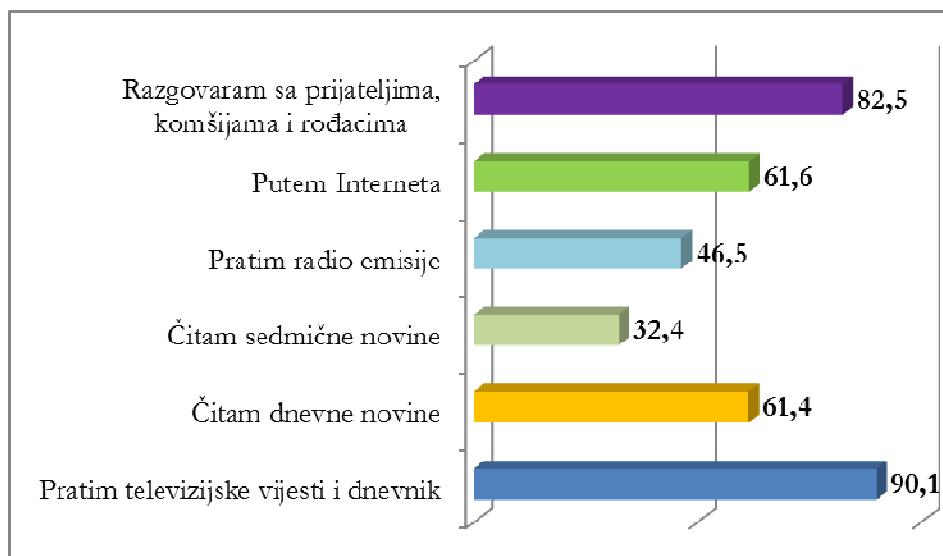
%

P-15. Na koji od ovih načina se informišete o dešavanjima u zemlji i svijetu?

	DA	NE	Ne zna/odbija
1. Pratim televizijske vijesti i dnevnik	90.1%	8.1%	1.8%
2. Čitam dnevne novine	61.4%	32.6%	5.9%
3. Čitam sedmične novine	32.4%	58.2%	9.4%
4. Pratim radio emisije	46.5%	43.8%	9.7%
5. Putem Interneta	61.6%	32.6%	5.7%
6. Razgovaram sa prijateljima, komšijama i rođacima	82.5%	11.5%	6.0%

Demografija

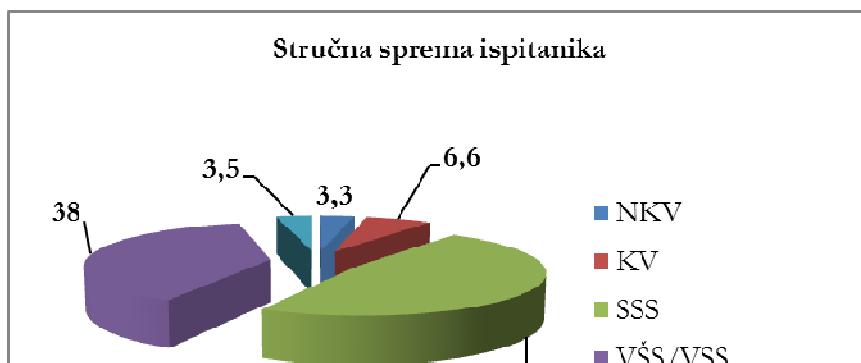
D-1. Pol ispitanika

	Frekvence	Procenti
Muško	506	51.0%
Žensko	487	49.0%
Ukupno	993	100.0%

Pol ispitanika

D-3. Vaša stručna spremam?

	Frekvence	Procenti
NKV	33	3.3%
KV	66	6.6%
SSS	465	46.8%
VŠS/VSS	377	38.0%
Magisterij, doktorat	35	3.5%
Odbija	17	1.7%
Ukupno	993	100.0%

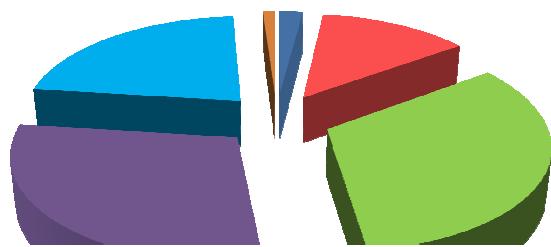
SLUŽBENICI 2012 - OSNOVNE FREKVENCE

Opština	Frekvence	Procenti
Banja Luka	13	13.0%
Gradiška	3	3.0%
Teslić	4	4.0%
Trebinje	4	4.0%
Zenica	10	10.0%
Čapljina	6	6.0%
Mostar	11	11.0%
Prozor/Rama	6	6.0%
Doboj	4	4.0%
Sarajevo	14	14.0%
Tuzla	7	7.0%
Srebrenica	4	4.0%
Bihać	6	6.0%
Bijeljina	8	8.0%
Ukupno	100	100.0%

P1. U tabeli se nalaze tipične tvrdnje i mišljenja ljudi po pitanju odnosa građana u donošenju odluka na nivou opštine. Molim Vas da kažete da li se slažete ili ne slažete sa svakom od tih tvrdnji.

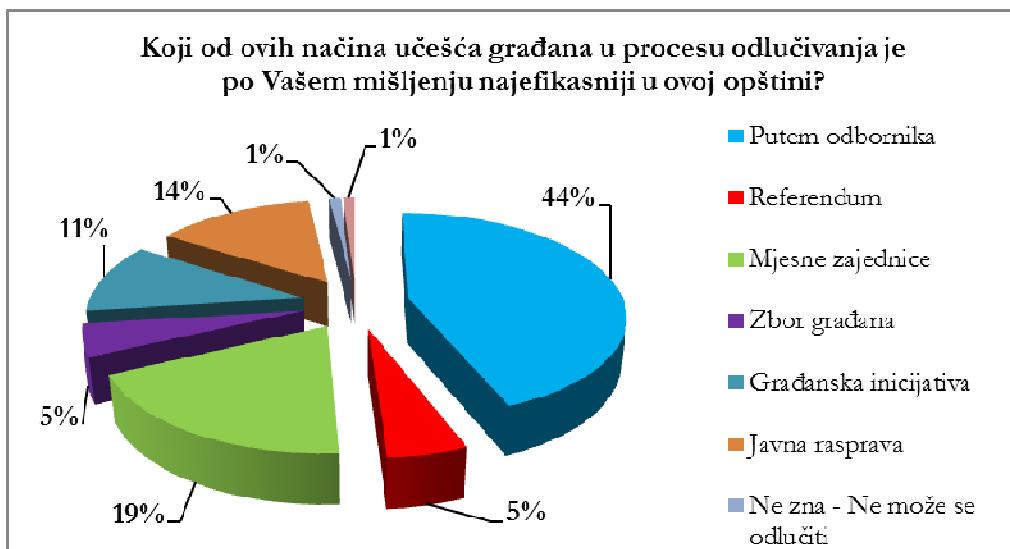
Tvrđnja:	Slažem se	Ne slažem se	Ne zna/odbija
Građani trebaju aktivno učestvovati u procesima donošenja odluka	81.0%	14.0%	5.0%
Građani trebaju učestvovati u procesu donošenja samo pojedinih odluka, u kojima mogu dati svoj puni doprinos.	68.0%	29.0%	3.0%
Građani ne trebaju aktivno učestvovati u odlučivanju, ali ih treba stalno informisati o odlukama koje se donesu.	24.0%	71.0%	5.0%
Učešće građana u odlučivanju usporava donošenje odluka i potrebno ga je svesti na najmanju moguću mjeru.	24.0%	71.0%	5.0%
Građani su izabrali svoje predstavnike i njihovo učešće u odlučivanju je stoga nepotrebno.	16.0%	79.0%	5.0%

P2. Kako biste na skali školskih ocjena od 1 do 5 ocijenili Vaš stepen informisanosti o radu opštinske vlasti, odnosno o bitnim odlukama koje se donose?

P-6. Koji od ovih načina učešća građana u procesu odlučivanja je po Vašem mišljenju najefikasniji u ovoj opštini?

	Frekvence	Procenti
Putem odbornika	44	44.0%
Referendum	5	5.0%
Mjesne zajednice	19	19.0%
Zbor građana	5	5.0%
Građanska inicijativa	11	11.0%
Javna rasprava	14	14.0%
Ne zna - Ne može se odlučiti	1	1.0%
Bez odgovora - Odbija odgovoriti	1	1.0%
Ukupno	100	100.0%

P-7. Po Vašem mišljenju, koje teme ili pitanja su od posebnog interesa za građane da uzmu učešća u odlučivanju o njima na lokalnom nivou?

Teme/pitanja:	Spomenuto u % slučajeva:
Infrastruktura (putevi, vodovod, kanalizacija, ...)	70.0%
Ekologija (zaštita životne sredine)	43.0%
Nacrt budžeta	43.0%
Pospješivanje egzistencije građana (zapošljavanje, urbano planiranje, razvoj, ...)	67.0%
Obrazovanje, sport, i pitanja mladih	46.0%
Nešto drugo. Šta?	5.0%

P-7. Drugo

	Frekvence	Procenti
Sigurnost građana	2	2.0%
Bolja komunikacija	2	2.0%
NVO	1	1.0%
Ukupno	5	5.0%

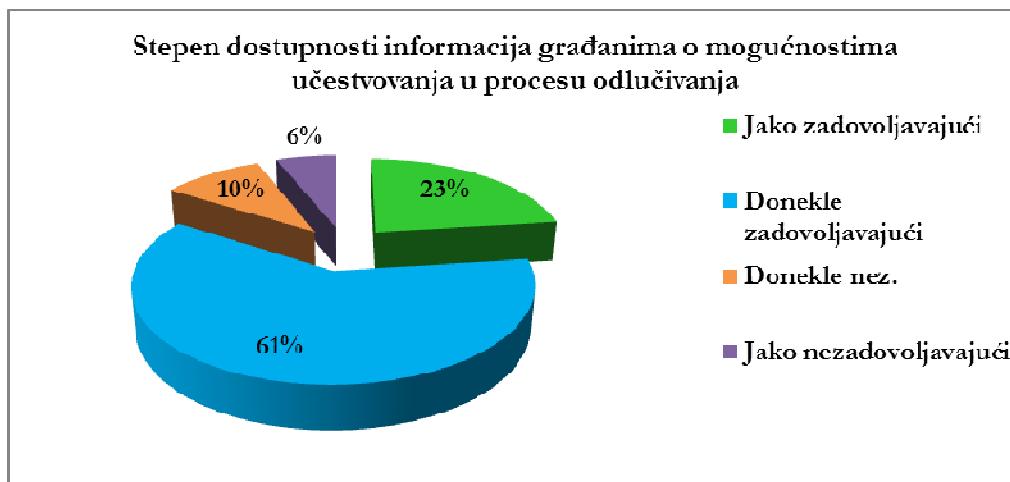
P8. Na koje se sve načine informišete o mogućnostima za učešće u procesu donošenja nekih odluka?

TVRDNJA:	Spomenuto:
Putem medija	65.0%
Putem službenih obavijesti	58.0%
Putem opštinske Internet prezentacije	53.0%
Preko Savjeta Mjesne Zajednice	15.0 %
Od sugrađana	31.0 %
Od radnih kolega	60.0 %
Neki drugi način	5.0 %

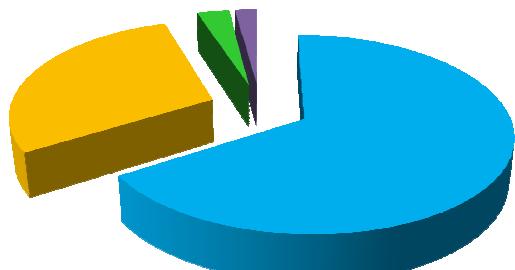
P8dr. Na neki drugi način?

	Frekvence	Procenti
Internet	3	3.0
Učešćem u izradi odluka	1	1.0
Porodice	1	1.0
Ukupno	5	5.0

P-9. Kako biste ocijenili stepen dostupnosti informacija građanima o mogućnostima učestvovanja u procesu odlučivanja?

P-10. Koliko je, po Vašem mišljenju, važno da građani, osim putem svojih zastupnika, i na druge načine aktivnije učestvuju u procesu odlučivanja u ovoj opštini?

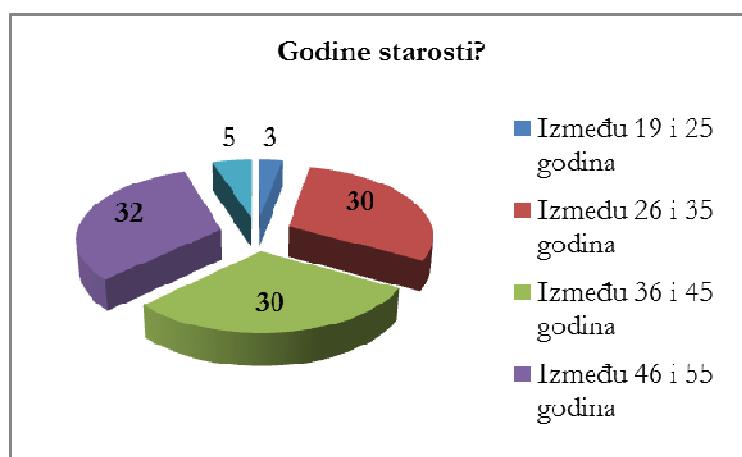

Demografija

D1. Godine starosti?

	Frekvence	Procenti
Između 19 i 25 godina	3	3.0%
Između 26 i 35 godina	30	30.0%
Između 36 i 45 godina	30	30.0%
Između 46 i 55 godina	32	32.0%
Preko 55 godina	5	5.0%
Ukupno	100	100.0%

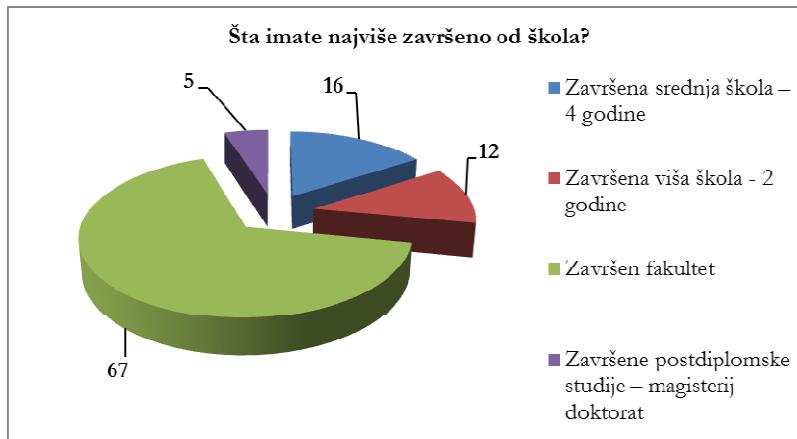
Godine starosti?

D2. Šta imate najviše završeno od škola?

	Frekvence	Procenti
Završena srednja škola – 4 godine	16	16.0%
Završena viša škola - 2 godine	12	12.0%
Završen fakultet	67	67.0%
Završene postdiplomske studije – magisterij doktorat	5	5.0%
Ukupno	100	100.0%

Šta imate najviše završeno od škola?

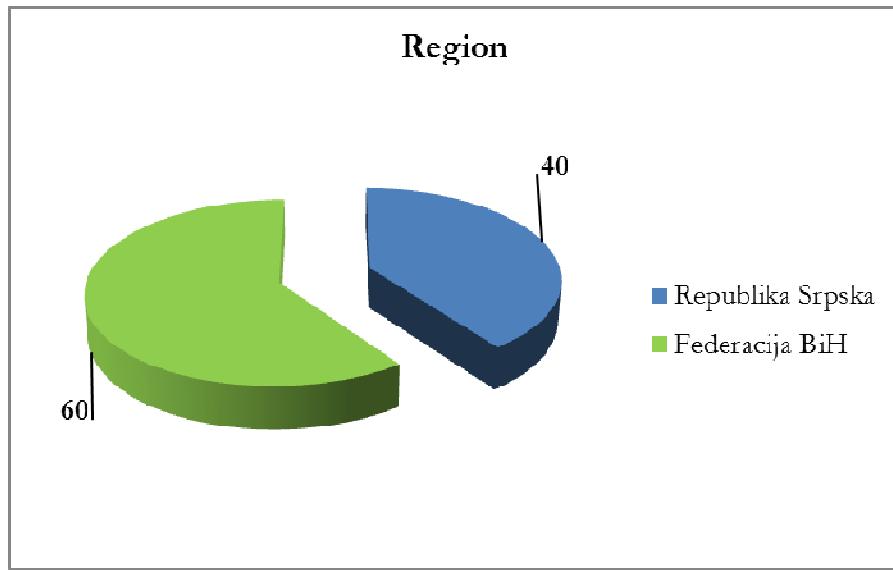
D3. Pripadate li...?

	Frekvence	Procenti
Seoskoj mjesnoj zajednici	20	20.0%
Gradskoj mjesnoj zajednici	80	80.0%
Ukupno	100	100.0%

D5. Region:

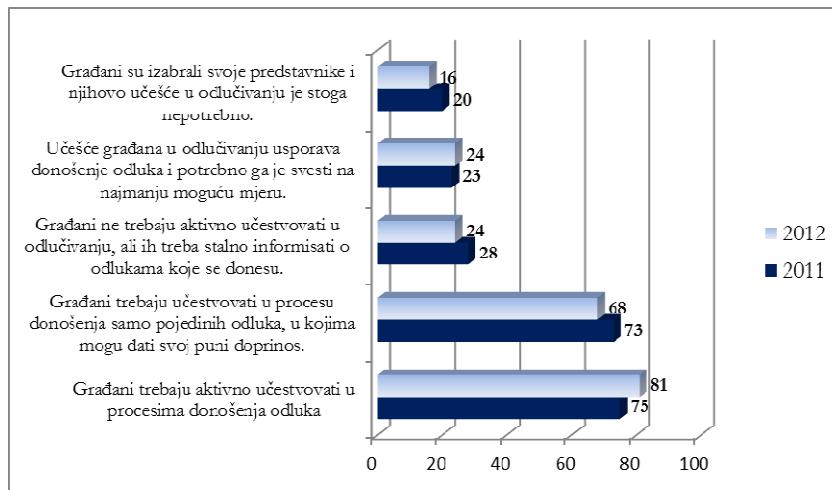
	Frekvence	Procenti
Republika Srpska	40	40.0%
Federacija BiH	60	60.0%
Ukupno	100	100.0%

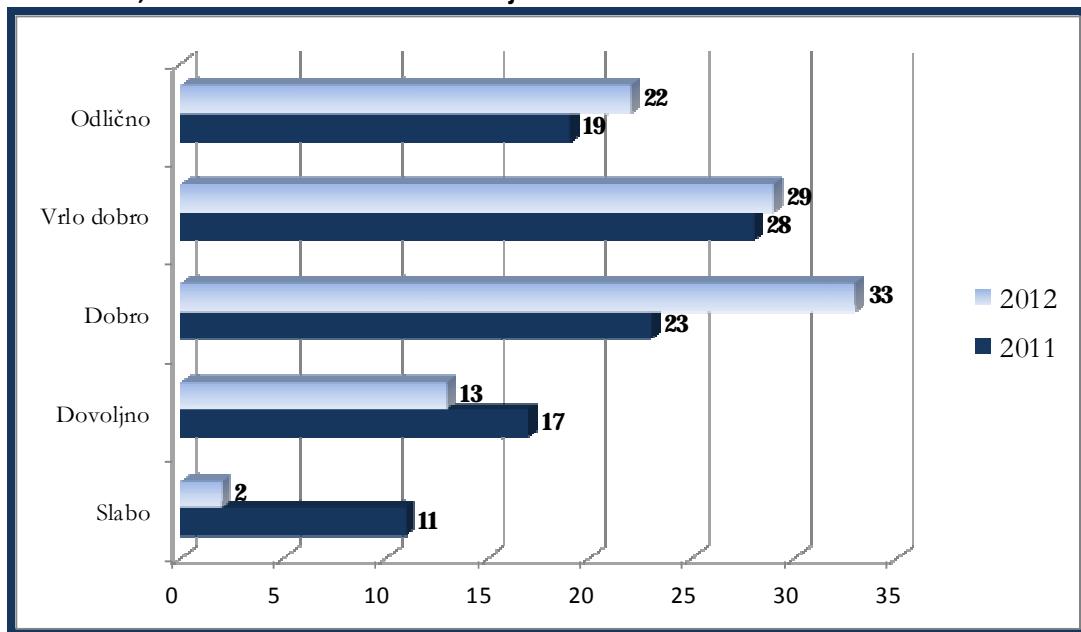
POREĐENJA SLUŽBENICI 2011. i 2012. godine

Tabela P1. U tabeli se nalaze tipične tvrdnje i mišljenja ljudi po pitanju odnosa građana u donošenju odluka na nivou opštine. Molim Vas da kažete da li se slažete ili ne slažete sa svakom od tih tvrdnji.

Tvrđnje:	2011	2012	2011	2012	2011	2012
	Slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Ne slažem se	Ne zna/ odbija	Ne zna/odbija
Građani trebaju aktivno učestvovati u procesima donošenja odluka	75,0 %	81.0 %	22,0 %	14.0 %	3,0 %	5.0 %
Građani trebaju učestvovati u procesu donošenja samo pojedinih odluka, u kojima mogu dati svoj puni doprinos.	73,0%	68.0%	22,0%	29.0%	5,0%	3.0%
Građani ne trebaju aktivno učestvovati u odlučivanju, ali ih treba stalno informisati o odlukama koje se donesu.	28,0%	24.0%	66,0%	71.0%	6,0%	5.0%
Učešće građana u odlučivanju usporava donošenje odluka i potrebno ga je svesti na najmanju moguću mjeru.	23,0%	24.0%	71,0%	71.0%	6,0%	5.0%
Građani su izabrali svoje predstavnike i njihovo učešće u odlučivanju je stoga nepotrebno.	20,0%	16.0%	72,0%	79.0%	8,0%	5.0%

Tabela P2. Kako biste na skali školskih ocjena od 1 do 5 ocijenili Vaš stepen informisanosti o radu opštinske vlasti, odnosno o bitnim odlukama koje se donose?

Tabela P3. Da li se prema informacijama kojima Vi raspolažete u ovoj opštini primjenjuju sljedeća rješenja o načinima učešća građana u procesu odlučivanja u zadnjih godinu dana?

Tabela P4. Kako biste ocijenili odziv građana, odnosno stepen učešća građana u nabrojenim oblicima/načinima učešća građana? Zadovoljavajući ili nezadovoljavajući?

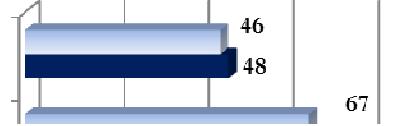
Tabela P5. Da li znate za slučajeve da su građani direktno uticali na donošenje ili promjenu nekih, već ranije donešenih odluka?

(dobijeni odgovori na prethodna tri pitanja su predstavljena u sljedećoj tabeli)

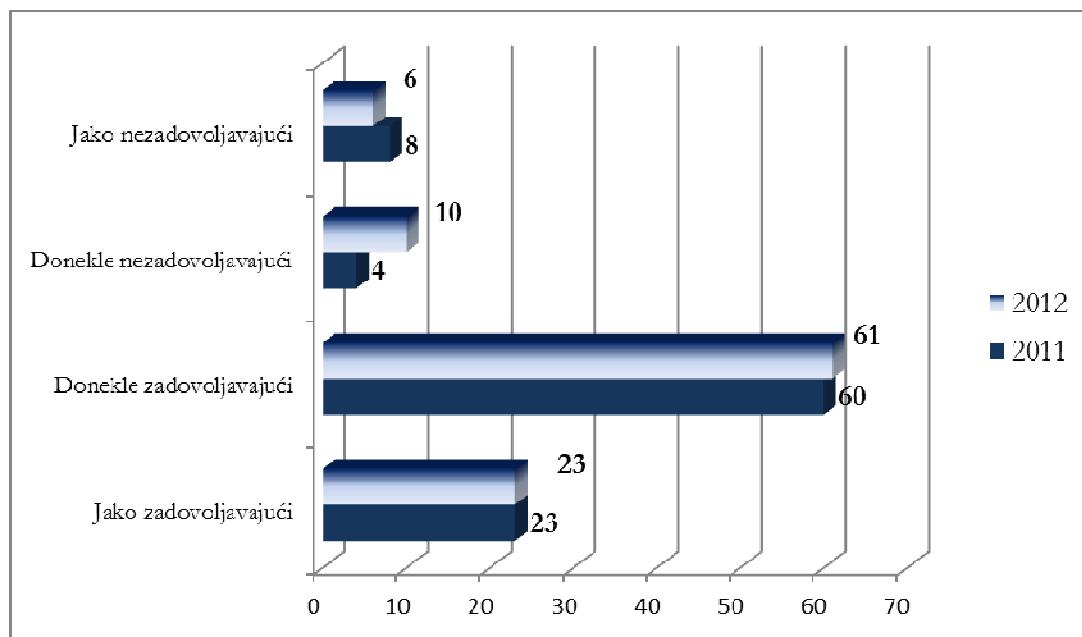
2011	P3.			P4. Odziv građana			P5.		
	Da	Ne	Ne zna	Zadov	Nezadov	Ne zna	Da	Ne	Ne zna
Referendum	16,0%	69,0%	15,0%	37,5%	12,5%	50,0%	25,0%	12,5%	62,5%
Inicijative MZ	81,0%	10,0%	9,0%	56,8%	22,2%	21,0%	55,6%	9,9%	34,6%
Zbor građana	61,0%	21,0%	18,0%	55,7%	26,2%	18,0%	49,2%	16,4%	34,4%
Građanske inicijative	65,0%	14,0%	21,0%	50,8%	36,9%	12,3%	56,9%	13,8%	29,2%
Javna rasprava	83,0%	8,0%	9,0%	49,4%	33,7%	16,9%	47,0%	16,9%	36,1%
Neki drugi način	5,0%	24,0%	71,0%	40,0%	-	60,0%	40,0%	-	60,0%

2012	P3.			P4. Odziv građana			P5.		
	Da	Ne	Ne zna	Zadov.	Nezadov.	Ne zna	Da	Ne	Ne zna
Referendum	20.0	70.0	10.0	15.00	65.00				

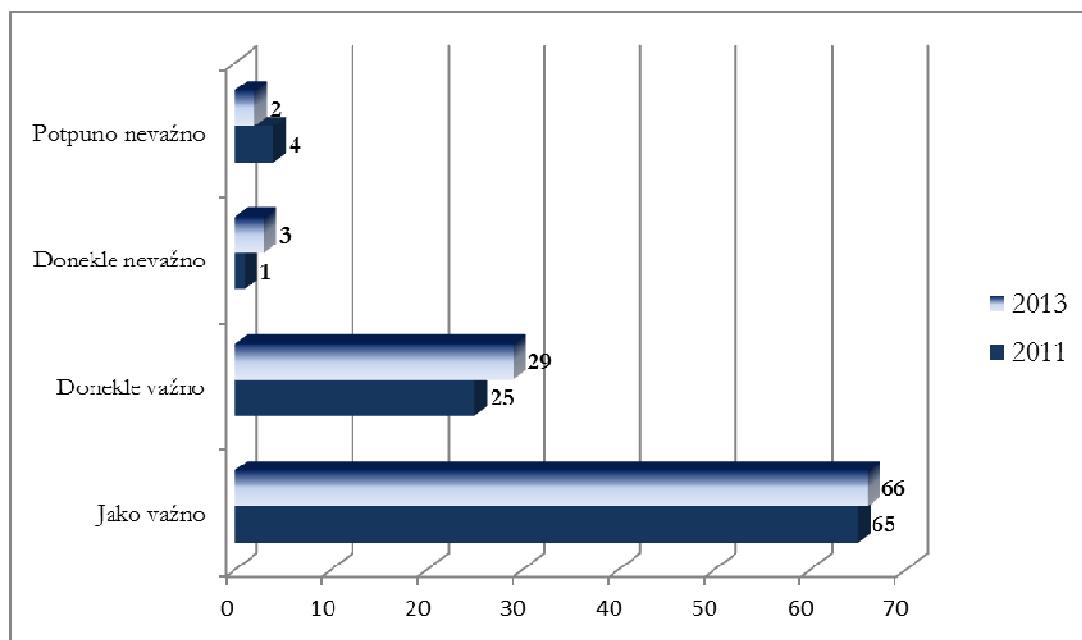
Obrazovanje, sport, i pitanja mladih

Tabela P9. Kako biste ocijenili stepen dostupnosti informacija građanima o mogućnostima učestvovanja u procesu odlučivanja?

Tabela P10. Koliko je, po Vašem mišljenju, važno da građani, osim putem svojih zastupnika, i na druge načine aktivnije učestvuju u procesu odlučivanja u ovoj opštini?

Tabela P11. Koji su, po vašem mišljenju, glavni razlozi zbog kojih građani ne učestvuju u većoj mjeri u procesima odlučivanja u svojoj opštini?

Razlozi:	Pozitivni odgovori 2011	Pozitivni odgovori 2012
Nezainteresovanost		